

Symbyly emancipace Synagogy 19. století v českých zemích

V období 1800-1918 bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku vybudováno 360 synagog. Židovské muzeum v Praze v této souvislosti připravilo výstavu, která tyto téměř neznámé architektonické památky vůbec poprvé podrobněji představuje a přibližuje jejich dramatické osudy až do dnešních dní.

Interiér Vinohradské synagogy, Jindřich Eckert, kolem 1900, ŽMP.

Devatenácté století je spojeno se zásadními změnami v postavení židovského obyvatelstva v českých zemích. První uvolnění přinesly již josefínské reformy z let 1781-8, rozhodující obrat však znamenala až revoluce v letech 1848-49. Po zrušení nuceného pobytu v ghettech a tzv. familiantského zákona, stanovujícího maximální počet židovských rodin, které mohly v dané zemi a daném místě habsburské monarchie žít, byla prosincovou ústavou z roku 1867 nakonec vyhlášena i plná občanská a politická rovnoprávnost Židů v celém Rakousku-Uhersku.

Všechny tyto společenské změny se projevily v dosud největším hospodářském, kulturním a populačním rozkvětu židovské komunity, který našel odezvu i v intenzivní výstavbě nových synagog. Již v 50. letech v mnoha obcích a městech vyrůstají první velké chrámy, budované vesměs v novorománském nebo tzv. obloučkovém slohu, který je doplňován o tehdy módní orientální prvky. Stavební aktivita vrcholí v desetiletí následujícím, kdy bylo pro potřeby rychle rostoucích židovských obcí postaveno nejvíce nových synagog. V poslední třetině 19. století a na počátku 20. století se pak, také v duchu novogotiky a novorenesance, budují honosné chrámy na nových třídách velkých měst a průmyslových center. K nim patřil např. Nový templ – dnešní Španělská synagoga v Praze, nebo ve své době největší kopulový chrám v Čechách – Nová synagoga v Teplicích.

Z celkem 360 synagog 19. století se jich do dnešní doby dochovalo pouze 90. Naprostá většina z nich byla vypálena během říšského pogromu za tzv. křišťálové noci v listopadu 1938, po nacistické okupaci českých zemí v březnu 1939, nebo po deportaci místních židovských obyvatel do koncentračních a vyhlazovacích táborů v roce 1942. Svou daň si vybraly i závěrečné boje druhé světové války. Po roce 1945 zůstaly jejich budovy ve velké míře prázdné a chátraly, nebo byly využívány k nejrůznějším druhotným účelům. Až v devadesátých letech minulého století se podařilo zahájit několik renovačních projektů.

Výstava Židovského muzea v Praze, která volně navazuje na úspěšnou expozici „Barokní synagogy v českých zemích“ (2011), představuje více než dvě desítky synagog se zvláštním zaměřením na jejich dispozice, vnitřní uspořádání a výzdobu. Opomenuti nezůstali ani jejich architekti a stavitelé. Na příbězích jednotlivých staveb výstava dále přibližuje rozvoj židovských obcí v období, kdy se židovské obyvatelstvo stalo významnou součástí hospodářského, kulturního a společenského života českých zemí, ale i dobu nacistické perzekuce, která vedla ke zničení většiny z nich. Zvláštní pozornost je také věnována obnově některých dochovaných synagog, k níž v současné době na území České republiky dochází.

Kurátorem výstavy je Arno Pařík.

Symbody emancipace. Synagogy 19. století v českých zemích

21. března 2013 – 4. srpna 2013

Komentované prohlídky: 28. března a 25. dubna od 16 h

**Židovské muzeum v Praze – Galerie Roberta Guttmanna
U Staré školy 3, Praha 1
otevřeno denně kromě sobot a židovských svátků 9-18 h
www.jewishmuseum.cz**

Více informací a fotografie:

Jana Havlíková

T: 222 749 281, M: 603 867 285

E: jana.havlikova@jewishmuseum.cz